

Ide türelem kell!

Legalább kétféleképpen lehet érteni a címet. Mondhatom úgy is, hogy értse, aki hallja: ide aztán türelem kell, mert ez olyan pálya, hogy türelem nélkül semmire nem lehet vele menni. Úgy is megnyomhatom a három szó egyikét, hogy ez egy olyan vidék, megeszik az embert a gyerekek. Ez a második változat azonban szóba se jöhet, a domaszéki gyerekekhez nem kell állatidomári bátorság. Nyugodtan járhat-kelhet közöttük a tanár, hallgatnak rá, és követik szavát. Az meg aztán végképp nincsen benne, hogy bánná Záhonyi Ferencné, amiért erre a mesterségre adta a fejét, noha első látásra száz közül száz azonnal sajnálni kezdené.

Társadalmi ösztöndíjjal végezte a szegedi egyetem biológia-kémia szakát, ennél fogva Soltra kellett mennie. Taníthatott általános iskolában és gimnáziumban is, akár úgy is mondhatnánk, az öt megillető rangos állást talált. Csak hogy az első év után azonnal közelebb kérte magát Szegedhez, mert időközben férjhez ment. Ilyenkor az a „társadalmi” szokás, jól van, elmehetsz, de fizess vissza az ösztöndíjat. Gavallér volt a Bács-Kiskun Megyei Tanács, nem kért vissza egy fillért se. Úgy gondolhatta, kicsi ez az ország ahhoz, hogy elkezdjünk huzakodni azért a kis pénzért. Különben se dezertálni indult a pályáról, csak éppen hallgatott a belső sugásra. Ki tehet róla, ha nem solti legény kérte meg a kezét? Belecsöppent a belső-feketeszéli iskolába, tanyai gyerekeket tanítani. Soha nem erre készült, akár képesítés nélkül jönek is mondhatnánk. Tanulta a középiskolában szükséges anyagot módszertanostul, és a végén nyakában maradt az ötnyelvű osztály, összevonva. Tesék tanulni óra előtt magyart is, történelmet is, fizikát is, matematikát is!

— Gondolom, meg is bánta azonnal.

— Félttem a tanyától, az biztos, de ha ma szépet szeretnék álmodni, ezekre az évekre gondolok vissza. Egy szóval se akarok rosszat mondani a mostani gyerekekre, mert hazudnék, ha bántanám őket, de az azért más volt. Összehasonlíthatatlanul más volt a kapcsolatom például a szülőkkel. Azt hiszem, mindent tudtak rólam, és én is beleláttam az életükbe. Minden évben elvittem a gyerekeket országjáró kirándulásra és minden évben el is eresztették őket. Nem tudtam olyat mutatni nekik, ami új ne lett volna számukra. A pesti közlekedés? A busz, a villamos, a trolí, maga a megvalósult csoda. Templomokba is elvittem őket, múzeumokba is. Ámulva néztek meg mindent, és itthon is elmondták, amit láttak. Aggteleken? Maga a táj is tele van újdonsággal, és az, hogy a földgyomrában kincsekkel főtérő cseppkövek vannak, szintén ámulnivaló. Taníthattam órán, láttam, értik, de nem tudják elképzelni. Név szerint is el tudták mondani utána az oszlopokat, a termeket és a különböző alakzatokat.

— Sokan voltak?

— Harminckilenc gyerekkel voltam egyedül. Higgye el, ott szerettem meg igazán a tanárságot. Addig csak a madzagvasutat láthatták, velem belenézhetek az országba is.

— Kényes a kérdés: szívesen visszamenne?

— Valóban kényes. Azt kellene mondanom rá, bármikor, szívesen. Igaz, onnan is eljutottak sokan a középiskolába, és le is érettségiztek, tehát meg lehetett tanítani ott is az anyagot nagyszerűen.

Es itt mondja ki azt a mondatot, amit a cimbe fölirtunk: ide türelem kell. Pedig csak azt kérdeztem, mi volt a munka títka. Akármennyire jól főtene is a mondat, mégse mondja, hogy szívesen visszamenne. Szerették, és ő is szeretett ott tanítani, itt mégis jobb.

— Csak a szakomat taníthatom.

Váltanunk kell, próbáljuk meg, licitáljunk a másik oldalra egy kicsit.

— És a gimnázium?

— Hosszú idő óta meg se fordul a fejemben. Közelebb állnak hozzám ezek a gyerekek.

— Talán azért, mert könnyebb ezt az anyagot tanítani?

— Most megint ne várjon tőlem pontos választ, mert nem tudom. Van itt a Radnótinak egy kihelyezett dolgozó gimnáziuma, taníthatok ott is, mérhetem is a különbséget, de talán akkor se vállalnám a gimnáziumot, ha fölkinálnák. Csapatvezető is voltam, mentünk táborozni is, mindig együtt voltunk, és a gyerekek jobban elfogadják azt a nevelőt, aki nemcsak akkor van velük, amikor tanítania kell. Mindenféle játékban benne voltam, sőt, benne is vagyok.

— Sokat beszélünk mostanában az iskola válságáról.

— Azt hiszem, van is benne valami. Mind a két szülő dolgozik, mind a ketten hallgatják a televíziót, látják benne, hogy a nevelés az iskola dolga, tehát nekik alig-alig van valami tennivalójuk. Ott a nevelő, neveljen! Hiába van mögötte maximális bizalom is — legtöbbször nincsen! —, a család szerepét az iskola nem veheti át, még rövid időre se. Azt a következtetést kellene levonniuk, hogy megnehezültek a körülmények, tehát neveljünk együtt, de erre a gondolatra igen kevesen jutnak el. És közben szakadoznak a családok összetartó kötelékek is. Igen nehéz ezt közvetlen közletről nézünk.

— Sokan jöttek be tanítani a belső iskolába.

— A Kiri Pista, a Gizike, a Vörös Géza, a Kardosné, én, és a Nógrádi Laci, bár ő Ásotthalomról jött. Bátran mondhatom, mind megállja a helyét.

— Van egy varázsos szavunk: összhang, és a nevelőtestületi összhangra gondolunk.

— Rábeszélésre se tudnék rosszat mondani kollégáimra se, de azt állíthatom én is, hogy anélkül nem lehet dolgozni. Ezer füle van a gyerekeknek, azonnal észreveszi, ha két nevelő nem egyet akar. Talán kihasználni is igyekeznek. Jó órában mondom, nálunk ilyen gond még nem adódott.

— Merjen jóslni, legyen szíves. A mostani nyolcadikosok közül ki vihethet legtovábbra?

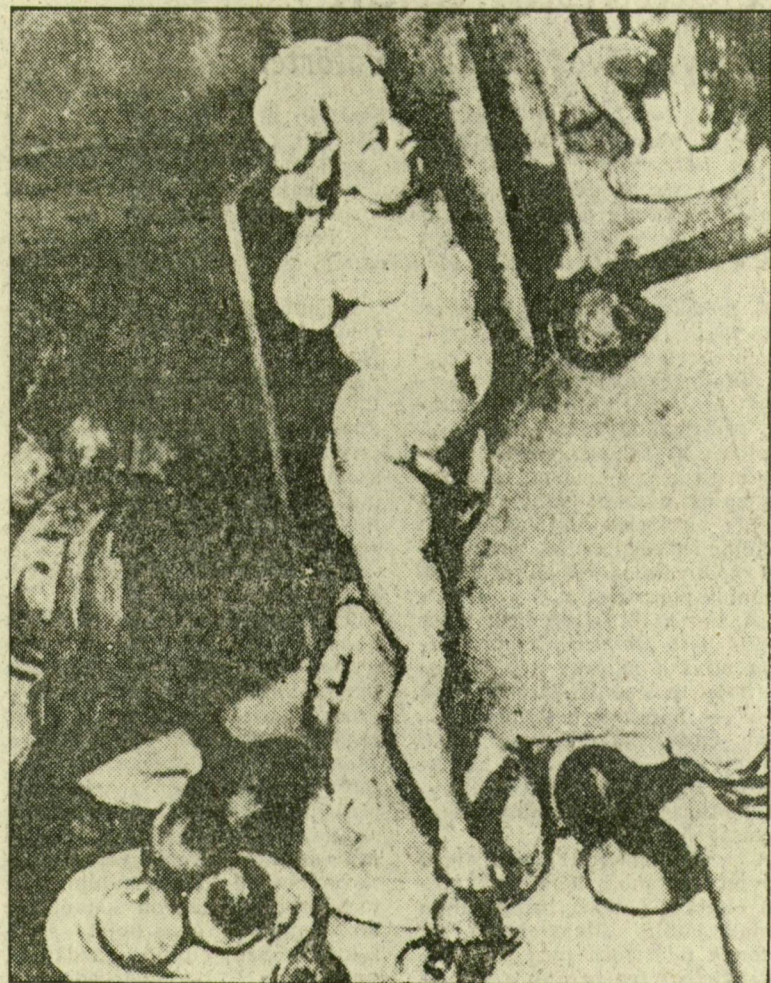
— Sánta egy kicsit a magyar nyelv, mert az is lehet, aki látzólag semmire se viszi, abból lesz a legnagyobb ember. A Torma-ikrek, a Dobó Anikó, a Sebők Hainalka, a Kiss Magdolna, a Börsök Erika és a Császár Zsolt mindenképpen az elsők között van.

— A lányok vannak többségben?

— Látja, már itt kezdődik a különbség. A fiúk inkább műszaki érdeklődésűek, és szakmát tanulnak. Otthon megtanították őket a gének szeretetére. Tudják a biológiát is a növények neveit is megtanulják, vegyszerekkel szinte körül vannak véve. legfőbb a kémia nyelvére nehezebben tudják leírni, mi történik velük, de ha egy rossz gépbe belebújhatnak, és el is tudják fogatni, madarat lehetne velük fogatni. Hogy kiből lesz majd a tanár, az orvos, a mérnök, a patikus? Megkezdődött a pályák szétválása. Azt hiszem, a lányokból.

— De ez baj!

— Az hát.

A látás dimenziói

Az áttörés

Nemcsak a zenének: az életkoroknak is sajátos ritmusuk van. „Egyszer megszületünk, ezért majd egyszer meghalunk...” — énekl az alapképletet a Bojtórán együttes. Persze, a közbülső időszak az érdekes. Például az apró gyerekek és a késő öregség különös rokonsága. Elvégre a fiatal kisgyerek is ugyanúgy csetlik-botlik, akár az idősebb. Mindketten támaszra szorulnak, mindketten kiszolgáltatottak. Nem így a magamfajta középkorúak. Mi látszólag erősek, önállóak vagyunk. Ráadásul akaratlanul is magányosok: összehasonlíthatatlanok. Ezért mi élhetjük át az élet egészét a legintenzívebben. A tizen- és huszonévesek világa is közelinek tűnik még, ám az öregedés tényével is egyre inkább megbarátkozunk.

A kultúra története is tele van efféle rövidebb, hosszabb átmenetekkel. Aki érteni akarja a „dolgok folyását”, annak elsősorban ezeket a periódusokat kell vallatóna fogni. Még a látásformák alakulásában is. Annál inkább, mivel az európai képzőművészet a XIX. század végére úgyszólván kifutotta önmagát. Pontosabban: végigjárta a statikus, természetelvű ábrázolás valamennyi fázisát. Leonardo még a centrális perspektíva, a természeti törvények bukórében alkotott, de Rembrandt már a belső fény — Delacroix-t pedig az egzotikum, a szín kifejező ereje érdekelte. Mindannyian hittek küldetésükben: a valóság vizuális törvényeinek megismerésében, tolmácsolásában. A századvégi naturalizmus és impresszionizmus viszont hátat fordított e missziónak. Monet-t vagy Renoir-t csak a szín- és fényviszonyok pillanatnyi varázsa foglalkoztatta. Egyszóval: a külvilág legfelszínesebb jelenségeire.

Érdekes: a tudomány is ekkoriban jutott el az anyag és energia szétválasztásához. Mint ahogy ugyanezre az időre esik a fotó és a film szélesebb körű térhódítása is. A hagyományos művészet tehát keresztütlébe került. Egyrészt a belső fejlődés végső állomására jutott, másrészt a technikai eszközök is kikezdték a konvencionális formákat. Így a legjobbaknak szükségszerűen lépni kellett. Más kérdés, hogy a régi módon már nem lehetett továbbfejleszteni a művészet nyelvét. Új szemléleti, kifejezési alapelvekre volt szükség. Olyanokra, mint amilyenek Van Gogh, Gauguin, Seurat és Cézanne munkásságában kikristályosodott.

Csupán az utóbbi mesterről beszéltek. Talán ő volt a legnagyobb: a látáskultúra Einsteinje. Igaz, Cézanne is az impresszionistákkal indult, de rövidesen kiábrándult a csillogó, felszínes módszerekből. Inkább a törvények, az állandóbb igazságok felé vonzódott, akárcsak a klasszikus alkotók. Ehhez azonban el kellett szakadnia a látványvilág rendjétől, mozgékony színviszonyaitól. Vagyis nála már a vonalkás, reflexszerű tónusok egy öntörvényű rendszert dokumentálnak. A kékekre kékek vagy sárgák felelnek, a zöldek pedig zöldek és vörösek kompenzálják. Ahogy ezt a színelméletből tudjuk. Vagy a zenei kompozíciókból. Ám forma- és térképzése is újszerű elveknek engedelmessé. A Gipsz Amor című képen a motívumok többsége mértani alakzatokba rendeződik. Kúpogba, hengerekbe, gömbökbe. Pedig nyoma sincs itt valami egzakt, statikus látványnak. Hisz más, más nézőpontból látjuk az előteret is, a háttér is. Mégis: a dinamizmus és a kiegyensúlyozottság harmóniáját érzékeljük.

Ugyanakkor egy történelmi léptékű korszakhatárnál vagyunk. Más szóval: a látáskultúra nagykorúsodásának pillanatában. Ha egy tudományág önállóságát a szuverén módszerek biztosítják, akkor miért lenne ez másképp a művészetek területén. Cézanne mindenestre a természet, a valóság volt a mértékadó. Másfelől: az ábrázolás. Innen viszont az öntörvényű kifejezés a vezérszólam. Gondoljunk csak a kubisták, majd a konstruktivisták törekvéseire! Akiknek pontosan Cézanne volt az atyamesterük.

SZUROMI PÁL

Sárándi József

Szolmizálva

Ha már

a szó veszélyes fegyver

szolmizálók

a „fegyvertelen” szemfüleseknek:

DÓ

RÉ

MI

FA

SZÓ

LA

TI

libidója

készletit önkéntes vérvessztésre

ezt az egyébként vidám

leleményes népet

Csorba Győző

Népdal-variáció

Kalapom szememre vágom,
múlik, hervad ifjúságom,
ne is lássam.

Megszakad a szép szó bennem,
alig fordul dalra nyelvem, —
hol hibáztam?

— Addsa, pajtás, a vasvesszót,
hadd verem meg a temetőt,
nyíljon már ki, fogadjon be
mindörökre!

— Ó, ne bántsd te ott azokat
a mohosult sirhalmokat,
várj sorodra!

Nem nyugvás a sír nyugalma,
az a romlás birodalma,
Vége-hossza

nincsen ott a pusztulásnak.
S ügyis elér a gyalázat
majd, ha innét rendre egyszer
odafekszel.

— Keress addig nyugtot másban:
ilyen-olyan földi lázban,
szerelemben.

Több az élet, mint az ének,
ők a bölcsek, akik élnek,
ne feledd el.

Szíved verd meg vasvesszővel,
ne kezdjen a temetővel,
inkább az éneket vesse,
azt eressze!